

УДК 657

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ

ПОРЯДКУ НАРАХУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА СПЛАТИ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ – ПІДПРИЄМЦЯМИ

МИРОСЛАВА ЯРЕМЕНКО,

асистент,

ІВАН ТКАЧ,

ст. викладач,

кафедра обліку, аналізу і аудиту в АПК,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

У статті розкрито основні аспекти дисциплінарної, фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності, що можуть застосовуватися до фізичних осіб – підприємців у разі порушення ними норм чинного законодавства щодо нарахування та сплати єдиного соціального внеску.

Ключові слова: єдиний соціальний внесок, штрафні санкції, пеня, відповідальність.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із важливих критеріїв визначення ефективності роботи підприємства є відсутність штрафних санкцій з боку контролюючих органів. Фізичні особи-підприємці (далі – *ФОП*) здійснюють свою діяльність самостійно або використовують найману працю інших осіб і мають безпосередній зв'язок із процесами своєчасного нарахування та сплати єдиного соціального внеску (далі – *ЄСВ*). Саме тому актуальним залишається питання відповідальності за порушення порядку нарахування, обліку та сплати *ЄСВ*.

Дослідженню теорії та практики нарахування, обліку і сплати *ЄСВ* присвячено праці багатьох науковців – не тільки економістів, а й юристів. Серед них варто виділити праці Б. Андрушак, Г. Бражник, О. Градової, Д. Карамішева, О. Покатаєвої, Н. Ткаченко та ін. Однак залишається певне коло неврегульованих питань, що стимулює подальші дослідження.

Метою дослідження є розкриття основних аспектів дисциплінарної, фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності, що можуть застосовуватися до *ФОП* у разі порушення норм чинного законодавства щодо нарахування та сплати *ЄСВ*.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З моменту державної реєстрації та взяття на облік в органах Пенсійного фонду *ФОП* стає платником *ЄСВ*. У випадку непогодження з призначеним розмі-

ром єдиного внеску платник *ЄСВ* протягом 10 робочих днів із дня отримання повідомлення про взяття на облік має право звернутися до Пенсійного фонду з письмовою заявою про зміну розміру єдиного внеску.

Єдиний внесок не входить до системи оподаткування. Податкове законодавство не регулює порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску. В таких випадках платники *ЄСВ* керуються виключно Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI (далі – *Закон № 2464*) [1] та іншими нормативно-правовими документами. Цим Законом визначено відповідальність за порушення, що можуть бути вчинені платниками єдиного соціального внеску.

Відповідно до п. 9.10 ст. 9 Закону № 2464 **днем сплати єдиного внеску** вважається:

- у разі перерахування сум єдиного внеску з рахунку платника на відповідні рахунки Пенсійного фонду – день списання банком або Державним казначейством України суми платежу з рахунку платника незалежно від часу її зарахування на рахунок Пенсійного фонду;
- у разі сплати єдиного внеску готівкою – день прийняття до виконання банком або іншою установою – членом платіжної системи документа на переказ готівки разом із сумою коштів у готівковій формі [1].

У разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати єдиного внеску до платника застосовують **фінансові санкції**, передбачені Законом № 2464, а посадові особи, винні в порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність. Так, органи Пенсійного фонду відповідно до п. 25.11 ст. 25 цього Закону можуть застосувати до платника єдиного внеску такі *штрафні санкції*:

1) у разі ухилення від взяття на облік або несвоєчасного подання заяви про взяття на облік платниками єдиного внеску, на яких не поширюється дія Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», накладається штраф у розмірі *десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян* (далі – НМДГ);

2) за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) єдиного внеску накладається штраф у розмірі *10 відсотків* своєчасно не сплачених сум;

3) за donарахування територіальним органом Пенсійного фонду або платником своєчасно не нарахованого єдиного внеску накладається штраф у розмірі *5 відсотків* зазначеної суми за кожний повний або неповний базовий звітний період, за який donараховано таку суму, але не більш як *50 відсотків* суми donарахованого єдиного внеску;

4) за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності, передбаченої Законом № 2464, територіальним органом Пенсійного фонду накладається штраф у розмірі *десяти* НМДГ;

5) за неналежне ведення бухгалтерської документації, на підставі якої нараховується єдиний внесок, накладається штраф у розмірі від *восьми до п'ятнадцяти* НМДГ;

цяти НМДГ;

б) за несплату, неповну сплату або несвоєчасну сплату суми єдиного внеску одночасно з видачею сум виплат, на які нараховується єдиний внесок (авансових платежів), накладається штраф у розмірі *10 відсотків* таких несплачених або несвоєчасно сплачених сум.

У разі виявлення своєчасно не сплачених сум страхових внесків платники єдиного внеску зобов'язані самостійно обчислити ці внески і сплатити їх з нарахуванням пені в порядку і розмірах, визначених Законом № 2464. Тобто суми недоїмки стягуються з нарахуванням пені та застосуванням штрафів. Згідно з п. 25.10 ст. 25 Закону № 2464 на суму недоїмки нараховують пеню – *0,1%* від суми недоплати за кожен день прострочення платежу [1].

Крім аспектів фінансової відповідальності Закон визначає й умови настання адміністративної. Згідно з п. 26.1 ст. 26 Закону № 2464 посадові особи платників єдиного внеску несуть **адміністративну відповідальність** за:

1) порушення порядку нарахування, обчислення і строків сплати єдиного внеску;

2) неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності щодо єдиного внеску;

3) подання недостовірних відомостей, що використовуються в Державному реєстрі, інших відомостей, передбачених законодавством [1].

Крім того, до адміністративної відповідальності притягуються застраховані особи, які не подають інформацію для внесення до Державного реєстру або подають недостовірну інформацію.

Розмір штрафних санкцій за адміністративні правопорушення наведено в таблиці.

Таблиця

ШТРАФНІ САНКЦІЇ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОРУШЕННЯ ЩОДО ЄСВ

№ з/п	Зміст порушення	Штрафні санкції	Нормативний документ, що регламентує застосування штрафних санкцій
1	Порушення порядку нарахування, обчислення і строків сплати ЄСВ	Від 20 до 30 НМДГ на посадових осіб підприємства (340 – 510 грн) Від 30 до 40 НМДГ у випадку повторного вчинення таких дій протягом року (510 – 680 грн)	Ст. 165 ¹ КпАП [2]
2	Неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності щодо ЄСВ		
3	Подання недостовірних відомостей, що використовуються в Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування, іншої звітності та відомостей, передбачених Законом № 2464 [1]		

№ з/п	Зміст порушення	Штрафні санкції	Нормативний документ, що регламентує застосування штрафних санкцій
4	Порушення встановленого порядку використання та здійснення операцій з коштами ПФУ і Накопичувального фонду		
5	Несплата або несвоєчасна сплата страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, в тому числі авансових платежів, у сумі, що не перевищує 300 НМДГ	Від 25 до 50 НМДГ (425 – 850 грн) Від 100 до 300 НМДГ у випадку повторного вчинення таких дій протягом року (1 700 – 5 100 грн)	
6	Несплата або несвоєчасна сплата страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, в тому числі авансових платежів, у сумі більш як 300 НМДГ	Від 50 до 100 НМДГ (850 – 1 700 грн) Від 100 до 300 НМДГ у випадку повторного вчинення таких дій протягом року (1 700 – 5 100 грн)	
7	Вчинення дій, що перешкоджають уповноваженим особам ПФУ у проведенні перевірок, пов'язаних із нарахуванням, обчисленням та сплатою ЄСВ, а також щодо використання страхових коштів	Від 8 до 15 НМДГ на винних посадових осіб (136 – 255 грн) Від 10 до 20 НМДГ у випадку повторного вчинення таких дій протягом року (170 – 340 грн)	Ст. 188 ²³ КпАП

Пеню розраховують за формулою, що наведена у п. 10.1 постанови Пенсійного фонду України № 21-1 [3]:

$$Y = S \cdot K \cdot 0,1 \%,$$

де Y – сума пені;

S – фактично сплачена сума недоїмки по сплаті ЄСВ;

K – кількість днів прострочення платежу;

0,1 % – ставка для нарахування пені.

Нарахування починають з першого календарного дня, що настає за днем закінчення строку внесення відповідного платежу, до дня його фактичної сплати (перерахування) включно.

У деяких випадках може наставати і **кримінальна відповідальність**. Згідно зі ст. 212¹ Кримінального кодексу України [4], якщо ФОП умисно ухиляється від сплати ЄСВ, хоча зобов'язана його сплачувати, за умови, що такі діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах, тобто сума в 1 000 і більше разів перевищує НМДГ (тут під *неоподатковуваним мінімумом доходів громадян* береться розмір податкової соціальної пільги – 536,5 грн, у 2012 р. під *значним розміром коштів* слід розуміти суму ЄСВ, яка дорівнює чи перевищує 536 500 грн) карається штрафом від 500 до 1 000 НМДГ (8 500–17 000 грн) або позбавлення права обіймати певні

посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (для визначення сум штрафу НМДГ – 17 грн).

Згідно з п. 25.14 ст. 25 Закону № 2464 рішення про нарахування пені та застосування штрафів, передбачених цим Законом, приймається посадовою особою територіального органу Пенсійного фонду в порядку, встановленому Пенсійним фондом за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері праці та соціальної політики, і протягом трьох робочих днів надсилається платнику єдиного внеску [1].

Суми пені та штрафів підлягають сплаті платником єдиного внеску протягом десяти робочих днів після надходження відповідного рішення. Зазначені суми зараховують на рахунки органів Пенсійного фонду, відкриті в органах Державного казначейства України для зарахування єдиного соціального внеску. Платник у визначений законодавством строк має право оскаржити рішення до органу Пенсійного фонду вищого рівня або до суду з одночасним обов'язковим письмовим повідомленням про це територіального органу Пенсійного фонду, яким прийнято таке рішення.

Кошти, що надходять від сплати єдиного внеску та застосування фінансових санкцій відповідно до цього Закону, не можуть зараховуватися до Держав-

ного бюджету України, бюджетів інших рівнів та використовуватися на цілі, не передбачені законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів і нарахованої пені не застосовується [1].

Відповідно до п. 26.3 ст. 26 Закону № 2464 сум коштів, безпідставно стягнені територіальними органами Пенсійного фонду з юридичних і фізичних осіб, підлягають поверненню з рахунків Пенсійного фонду в триденний строк з дня прийняття рішення територіальним органом Пенсійного фонду або судом про безпідставність їх стягнення з одночасною сплатою нарахованої на ці суми пені, що визначається виходячи з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України.

Досить дискусійним залишається питання, чи вважається порушенням і чи застосовуються штрафні санкції, якщо ЄСВ помилково сплачено не на той рахунок. Згідно з ПКУ [5] *грошове зобов'язання платника податків* – це сума коштів, яку платник податків має сплатити до відповідного бюджету як податкове зобов'язання. Оскільки у цьому визначенні нічого не сказано про спеціальні рахунки, то можуть виникнути суперечки між платником податків та фіскальними органами. Однак потрібно зауважити, що податкове законодавство не може регулювати порядок нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску, адже ЄСВ не входить до системи оподаткування. Тому варто керуватися Законом, а також листом Пенсійного фонду України № 18726/03-2 від 06.09.2011 р. [6], в якому пояснюється правомірність застосування штрафних санкцій за умови перерахування сум єдиного внеску на помилковий рахунок.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Про збір* та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/print1330794431531457>

2. *Кодекс* України про адміністративні правопорушення від 07.12.84 р. № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1330794431531457>

3. *Про затвердження* Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України: постанова ПФУ від 19.12.2003 р. № 21-1 [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0064-04/print1330794431531457>

4. *Кримінальний* кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. *Податковий* кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

6. *Щодо застосування* фінансових санкцій у разі сплати єдиного соціального внеску на неналежний рахунок: лист ПФУ від 06.09.2011 р. № 18726/03-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.45879.0>

В статье раскрыты основные аспекты дисциплинарной, финансовой, административной и уголовной ответственности, которые могут применяться к физическим лицам – предпринимателям в случае нарушения ими норм действующего законодательства относительно начисления и уплаты единого социального взноса.

Ключевые слова: *единый социальный взнос, штрафные санкции, пеня, ответственность.*

Main aspects of disciplinary, financial, administrative and criminal liability that may apply to private persons-entrepreneurs in case of breach of current legislation regarding calculation and payment of the single social tax are disclosed in the article.

Keywords: *single social tax, penalties, fine, responsibility.*